

Медна монета на Западната Римска империя от Централната част на град Бургас

Любомир ВАСИЛЕВ

Бургас е един от онези градове в България, в които почти няма наличие на античен археологически пласт или който по съществуването си е много слабо представен и застъпен в него.

Именно и главно поради тази причина находките от въпросния времеви период¹, произхождащи от съвременната територия на града, са едва ли не изключителна рядкост или плод на щастлива случайност.

В настоящото съобщение ще въведем в научен оборот една нова находка от територията на южния черноморски град, датираща от епохата на Късната Античност (IV-V в.), която е била намерена съвсем случайно някъде в района на жк „Братя Миладинови“ в непосредствена близост до ОУ „Братя Миладинови“ в самата централна част на града.

¹ Официално се приема, че Античността в Европа продължава от VII в. пр. Хр. до самия край на V в. сл. Хр., като края на епохата е белязана от падането на Западната Римска империя, която окончателно рухнала под натиска и ударите на варварските племена през 476 г. Непосредствено след нейната гибел през въпросната 476 г., императорската власт на Запад престава да съществува, а на територията на бившата вече империя се обособяват множество независими варварски кралства. Падането на Западната Римска империя белязало края на античната епоха, след края на която настъпило началото на Средновековието - б.а., Л.В.

Въпросната разглеждана от нас находка е по съществото си медна монета – „нумус“ от дребен номинал („Бронз 3“ - 15-17 мм.) на Западната Римска империя, отсечена при управлението на император Хонорий (395-423) - първият западен император, управлявал в Рим, след окончателното разделяне на Римската империя на Източна и Западна в самия край на IV в. през 395 г. От района на същия бургаски квартал произхожда и още една монета от епохата на Античността в българските земи - бронзова римска провинциална монета на град Месамбрия (дн. гр. Несебър - Бургаска обл.), отсечена в периода 241-244 г. от името на император Гордиан III (238-244) и императрица Транквилина - неговата съпруга².

Именно тази находка, а и другата, която ще разгледаме в редовете по-долу, вероятно са индикация за съществуването на антично селище в самия център на Бургас и по-конкретно в района на жк „Братя Миладинови“, което по всяка вероятност е съществувало именно в периода III-V в., от когато са и двете монети, произхождащи от комплекса. След това, вероятно поради някакви неизвестни засега причини (може би варварски нашествия или опустошения в същия район, извършени в по-късно време - ?!) то е изчезнало напълно, прекратявайки съществуването си веднъж и завинаги.

На съвременната територия, на която понастоящем е разположен градът, без всякакво съмнение са съществували редица малки селища, както през доримската, така и в римската епоха, но за съжаление по или поради някакви причини, за разлика от близките на Бургас градове Поморие и Созопол, те така и не успели да се обединят и слоят по-между си, в краен резултат на което да формират голямо селище от градски тип, което

² Л. Василев – „Две редки монети от централната част на град Бургас. Нов османски документ за града от първата половина на XVII в.“ - „Морски вестник“ от 14.10.2017 г. - http://morskivestnik.com/compass/news/2017/102017/102017_21.html (10.10.2018, 14:24 ч.). Също и на адрес: http://morskivestnik.com/compass/news/2017/102017/images/Numizmat_14102017.pdf (10.10.2018 г., 14:27 ч.).

впоследствие да е притежавало и играло ролята на значим градски център в тази част от района на Южното българско Черноморие през античната епоха. За огромно съжаление и по неизвестни засега обстоятелства или причини това така и не се е случило...

Въпросната монета, обект на настоящето съобщение е частно притежание и се публикува тук с изричното позволение на собственика ѝ.

Описанието на разглежданата в случая находка е дословно следното:

- Западна Римска империя, Хонорий (395-423), „нумус“ от дребен номинал („Бронз 3“ - 15-17 мм), мед с леко бобовидна, неправилна форма и размери съответно: диаметър - 16/17 мм и тегло - 2,10 гр. Сравнително добре запазен и съхранен екземпляр, монета от дребен номинал, покрита с тънък слой зелена патина - единична находка.

Лице/аверс: Бюст на император Хонорий надясно с диадема и надпис на латински език около него, гласящ следното:

DN HONORI... (VS PF AVG)...³ (останалата част от легендата на монетата липсва, понеже е била „орязана“, в резултат от изхлузването на монетосечивния печат, при отсичането на самата монета - б.а. - Л.В.). Датировка на въпросната емисия - края на IV - началото на V в., или по-общо казано - 395-401 г.⁴

Опако/реверс: Императорът надясно, коронован от римската богиня на победата Виктория и надпис около тях на латински език, гласящ дословно следното - VIRTUS EXERCITI. Долу в отреза под самото реверсно изображение - надпис, обозначаващ монетарницата, чийто продукт се явява и въпросният разглеждан от нас екземпляр, който във конкретния случай е SMKA - т.е. находката е продукт на монетарницата на град Кизик в Мала

³ DN HONORIVS PF AVG е съкращение на императорската титулатура на латински език - „Dominus noster Honorius pontifex Augustus“, т.е. – „Господарят наш, Хонорий, върховен жрец и Август“ - б.а., Л.В.

⁴ <http://www.wildwinds.com/coins/ric/honorius/i.html> (22.10.2018 г., 18:06 ч.).

Азия, намиращ се днес на територията на Република Турция, като тя е била отсечена и емитирана именно там.

Въпреки че е отсечена и емитирана за финансово-паричните нужди на Западната Римска империя, самата монета, обект на разглеждането ни, е продукт на действаща монетарница, само че разположена не на територията на самата Западна Римска империя, а на тази, принадлежаща на Източната Римска империя, която във един малко по-късен етап окончателно се оформя във Византия. Това обстоятелство не бива да буди учудване, поради простата причина, че както източните монетарници са генерирали продукцията за Западната Римска империя, така и тези, разположени на територията на Западната също са пускали в обращение парични емисии за нуждите и потребностите на Източната Римска империя - съответно от името и с ликовете на източните императори⁵.

Като цяло, дори и сечени в източните монетарници, монетите предназначени за западните императори, след разделянето на Римската империя на две части се срещат сравнително рядко в днешните български земи. Сред монетните находки, откривани при проучванията на археологическите обекти на територията на страната, датиращи от периода IV-V в., се срещат предимно монетите, сечени от императорите на Източната Римска империя, докато тези, представящи императорите, управлявали на Запад след разделянето на държавата са изключително малко на брой⁶.

⁵ Тази практика продължава от управлението на император Хонорий (395-423) до това на император Валентиниан III (425-455). Изключение прави само двугодишното управление на узурпатора Йохан (423-425), който обаче е бил отричан и непризнаван за император на Западната Римска империя от властите в Константинопол, непосредствено след смъртта на законния западен император Хонорий през 423 г. - б.а., Л.В.

⁶ При личното участие на автора, който е нумизмат и дипломиран археолог в разкопките на археологическия обект „Филипопол-Форум Запад“ в град Пловдив, в непосредствена близост до Централна поща в самия център на града, извършени съответно в периода 2013-2015 г. и под ръководството на ст.н.с. Елена Кесякова от Археологически музей - град Пловдив, от общо около 800 монети, открити в пластове от Късната Античност, датиращи от периода IV-V в., от всички тях само 16 екземпляра, сечени от мед се оказаха, всъщност издания на Западната Римска империя, всичките до една сечени от името и при управлението на император Хонорий (395-423). Всички останали приблизително 784 екземпляра медни монети, добити в хода на

Медната монета на Западната Римска империя от района на жк „Братя Миладинови” хвърля нова светлина върху далечното минало на град Бургас, като същевременно ни разкрива нови неизвестни и интересни страници от него. Паралелно с това обаче, тя е и едно своеобразно доказателство за икономическите връзки на българското Черноморие със земите на римския Запад, възникнал в резултат от окончателното разделяне на Римската империя на две части в края на IV в. през 395 г.

проучванията на обекта, бяха отсечени и емитирани от императорите на Източната Римска империя и тези, управлявали Империята във времето непосредствено преди разделянето ѝ, сред които се откриха отделни екземпляри на следните римски владетели, управлявали през съответната епоха: Константин I Велики (306-337), Константин II (337-340), Констант (337-350), Констанций Гал (351-354), Констанций II (340-361), Юлиан Апостат (360-363), Йовиан (363-364), Валент (364-378), Валентиниан I (364-375), Валентиниан II (375-392), Теодосий I (379-395), Аркадий (395-408) и Теодосий II (402-450). Това в крайна сметка е и един достатъчно красноречив пример за слабото разпространение на монетите, издавани от Западната Римска империя по територията на днешните български земи. В същия ред на мисли сме длъжни да отбележим и важния факт, че в по-ранния културен пласт от същия археологически обект, датиращ от периода I-III в., в хода на проучванията се откриха и множество римски бронзови провинциални монети, сечени от градовете по Северното и Южното българско Черноморие. Разпределението им е следното (находките се въвеждат в научен оборот за първи път, като до настоящия момент те все още са НЕПУБЛИКУВАНИ - !): Одесос (дн. гр. Варна) - 4 броя от дребен (16-17 мм) и среден (20-22 мм) номинал. Представени са следните императори: Септимий Север (193-211) - 1; Каракала (211-217) - 1 и Гордиан II I(238-244) - 2; Анхиало (дн. гр. Поморие, Бургаска обл.) - 2 броя от едър (25-27 мм) номинал. Представени са следните императори: Каракала (211-217) - 1 и Гордиан III (238-244) - 1; Месамбрия, Гордиан III и Транквилина (238-244), едър номинал (25-27 мм) - 1; Дионисопол (дн. гр. Балчик), Комод (180-192), среден номинал (20-22 мм) - 1. По-голямата част от монетите, добити в хода на самите проучвания на въпросния археологически обект са лично проучвани от автора на тези редове. Находките са предадени за съхранение във нумизматичния фонд на Археологически музей - град Пловдив. Всички те са едно едно красноречиво доказателство за икономическите връзки на античния Филипопол (т.е. днешния Пловдив) със земите на Северното и Южното ни Черноморие в периода на ранната римска епоха в днешните български земи през I-III в. Личен архив на автора. Непубликувани към настоящия момент данни. - б.а., Л.В.